

آثار تورمی ناشی از تعدیل بهای برخی از کالاها و خدمات اساسی

سیما اسدسنگایی فرد^۱، سیمین عبدالعلی زاده شهیر^۲، ناهید مقدم تبریزی^۳

چکیده

اعطای یارانه بابت کالاها و خدمات اساسی، بویژه حامل‌های انرژی، همه ساله بخش قابل توجهی از بودجه دولت را به خود اختصاص می‌دهد. این امر علاوه بر تاثیر بر بودجه دولت، به دلیل پایین بودن قیمت انرژی از یک طرف موجب مصرف بی رویه این گروه از کالاها گردیده و از طرف دیگر موجب گسترش صنایع پرمصرف انرژی شده است. با توجه به سطوح پایین قیمت‌ها، منابع مالی حاصل از فروش این کالاها تکافوی سرمایه‌گذاری در بخش را نداشته و از عواقب این امر، افزایش روزافزون واردات بوده است. لذا کاهش اعطای

۱- کارشناس اداره بررسی‌ها و سیاست‌های اقتصادی

۲- رئیس دایره امور اجتماعی اداره بررسی‌های و سیاست‌های اقتصادی

۳- محقق اداره بررسی‌ها و سیاست‌های اقتصادی

یارانه‌ها و به عبارتی تعدیل بهای کالاها و خدمات اساسی همواره مدنظر سیاست‌گذاران کشور قرار داشته است.

نظر به اهمیت بحث تعدیل بهای انواع کالاهای اساسی (بویژه حامل‌های انرژی) در کشور و آثار تورمی آن، گزارش حاضر به بررسی آثار تورمی سیاست تعدیل بهای برخی از کالاها و خدمات اساسی با استفاده از مدل داده - ستانده (I-O) و نیز مدل تعادل عمومی قابل محاسبه انرژی (ECGE) می‌پردازد.

کلیدواژه: یارانه، تعدیل بهای کالاها و خدمات اساسی، آثار تورمی، مدل داده - ستانده (I-O)، مدل تعادل عمومی قابل محاسبه انرژی (ECGE).

۱- مقدمه

ایران طی سال‌های آینده با چالش‌های بسیار بزرگی روبرو خواهد بود، که در حال حاضر مهمترین آنها نرخ بالای بیکاری بوده که در آینده با ورود هرچه بیشتر نیروهای ماهر جوان با انتظارات بالا و بسیار ناشکیبا، ابعاد گسترده‌تری خواهد یافت. حل این معضل، مستلزم یک نرخ رشد اقتصادی بسیار بالا است. برای کسب چنین رشدی، کشور نیاز به پس‌انداز و سرمایه‌گذاری بیشتر و حرکت به سمت اقتصاد بازار دارد که در آن، بخش خصوصی نقش اساسی را ایفا می‌نماید.

ایران به عنوان یک کشور نفت خیز، طی دهه‌های گذشته بخش قابل ملاحظه‌ای از ثروت خود را به شکل انواع یارانه‌های آشکار و پنهان بر کالاها و خدمات اساسی به مصرف‌رسانده که هم در زمینه رشد اقتصادی و هم در خصوص توزیع درآمد، سیاست ناکارا و بی‌اثری بوده است. مدل توزیع درآمد در ایران در تمامی این سال‌ها یک مدل توزیع قبل از

رشد اقتصادی است که قطعاً در بلندمدت قابل دوام نخواهد بود. از این رو حرکت به سمت مدل توزیع درآمد به همراه رشد اقتصادی اجتناب ناپذیر است. در چنین مدلی و در قالب یک برنامه زمان‌بندی مشخص بویژه برای حمایت از اقشار آسیب‌پذیر، دستیابی به رشد اقتصادی بالا، در نهایت موجب بهبود توزیع درآمد و افزایش رفاه اجتماعی خواهد شد.

در این مورد تعدیل بهای کالاها و خدمات اساسی و یارانه اعطایی دولت بابت این کالاها که همه ساله بخش قابل توجهی از بودجه دولت را به خود اختصاص می‌دهد، نقش مهمی را ایفا می‌نماید. این امر علاوه بر تاثیر بر بودجه دولت از طریق افزایش خالص درآمدها، موجب کاهش مصرف بی‌رویه این گروه از کالاها و خدمات خواهد گردید. بخش عمده‌ای از یارانه‌های اعطایی دولت به انواع حامل‌های انرژی پرداخت می‌شود که این امر خود منجر به افزایش بی‌رویه مصرف آنها شده است. به دلیل پایین بودن قیمت انرژی در کشور، کاهش مصرف صرفاً از طریق تشویق و یا کاربرد روش‌های غیرقیمتی امکان‌پذیر نخواهد بود. بویژه در بخش‌های صنعت و خانگی، پایین بودن قیمت موجب استفاده از لوازم و تجهیزات انرژی‌بر و گسترش صنایع پرمصرف انرژی شده است. همچنین پایین بودن قیمت انرژی با عدالت بین نسلی منافات دارد، زیرا نسل‌های آتی به علت استفاده بی‌رویه نسل‌های گذشته و فعلی، از این نعمت خدادادی بهره‌چندانی نخواهند برد. لذا بهتر است برای این منبع با ارزش، یک قیمت مناسب و متعادل در نظر گرفته شود. از طرف دیگر حرکت در جهت قیمت‌گذاری حامل‌های انرژی بر مبنای اصل هزینه فرصت، از دقت و توجیه نظری قوی برخوردار است. بی‌توجهی به اصل هزینه فرصت موجب گسترش بی‌رویه مصرف شده و از آنجا که قیمت بازار و منابع مالی حاصل از فروش این حامل‌ها تکافوی سرمایه‌گذاری در

بخش را ندارد، لذا اتکاء روزافزون مصرف به واردات نیز از پی آمدهای حتمی قیمت‌گذاری نامناسب حامل‌های انرژی است. از این بابت ضرورت دارد که سیاست‌های قیمتی به گونه‌ای طراحی و اجرا شود که در میان مدت قیمت‌ها به سمت قیمت‌های جهانی سوق داده شود. نظر به اهمیت بحث تعدیل بهای انواع کالاهای اساسی (به‌ویژه حامل‌های انرژی) در کشور و آثار تورمی آن به عنوان مهمترین مانع جهت تعدیل یکباره قیمت این گروه از کالاها، گزارش حاضر به بررسی آثار تورمی سیاست تعدیل بهای برخی از کالاها و خدمات اساسی (که در این مطالعه شامل ۹ کالا و خدمت یا گروه کالایی و خدماتی می‌باشد) با استفاده از مدل داده - ستانده (I-O)^۱ و نیز مدل تعادل عمومی قابل محاسبه انرژی (ECGE)^۲ می‌پردازد.

در مقاله حاضر در ابتدا اشاره‌ای به مفاهیم اساسی یارانه و نیز حجم یارانه‌های اعطایی دولت شده و سپس در بخش بعد مقوله افزایش قیمت‌ها (حذف یارانه) مطرح گردیده و ضمن مروری اجمالی بر چارچوب اصلی مدل تعادل عمومی قابل محاسبه (ECGE) اثرات تورمی حاصل از افزایش قیمت‌ها در چارچوب این دو مدل طی چند سناریو مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۲- یارانه

یارانه هرگونه پرداخت بلاعوض واحدهای دولتی را گویند که به تولیدکنندگان (بر اساس فعالیت‌های تولیدی آنها، یا مقادیر یا ارزش کالاها و خدماتی که آنها تولید، عرضه یا

۱- Input – Output (I-O)

۲- Energy Computable General Equilibrium (ECGE)

وارد می‌نمایند) از محل خزانه دولت و هر آن چه که می‌تواند به خزانه دولت واریز گردد، تعلق می‌گیرد.

طبقه‌بندی‌های گوناگونی از یارانه‌ها صورت می‌گیرد که از آن جمله می‌توان به یارانه تولیدی، وارداتی، صادراتی، یارانه پنهان و آشکار، یارانه مصرفی یا تولیدی، یارانه هدفمند و یا غیر هدفمند اشاره نمود.

در مورد هر کالایی که دولت با پرداخت مبلغی از بودجه خود باعث شود که قیمت آن کالا کمتر از قیمت تمام شده خود در بازار عرضه گردد، یارانه آشکار پرداخت گردیده است. در حالی که یارانه پنهان یا ضمنی به نوعی از یارانه اطلاق می‌گردد که به نحوی از انحاء موجب ایجاد هزینه و یا محرومیت از کسب درآمد برای دولت می‌شود و در بودجه دولت و حساب‌های ملی کشور ثبت نمی‌شود، مانند یارانه تخصیصی به برخی کالاها و خدمات اساسی که عرضه آنها زیر قیمت تمام شده توسط بنگاه‌های دولتی صورت می‌گیرد. بعلاوه دامنه پرداخت آن همه اقشار جامعه را دربرمی‌گیرد و در مورد کالاهایی اعمال می‌شود که تولید یا توزیع آن توسط دولت و یا تحت نظارت مستقیم دولت قرار دارد و انگیزه دولت‌ها در پرداخت این دسته از یارانه‌ها، پایین نگهداشتن قیمت‌ها خصوصاً در مورد کالاهای اساسی است. یارانه‌ها با هدف حمایت از تولیدکنندگان از سوی دولت پرداخت می‌شود. این گونه یارانه‌ها می‌تواند به صورت مستقیم یا غیرمستقیم پرداخت شود. کمک‌های مستقیم دولت به بخش کشاورزی و گندم‌کاران از طریق خرید گندم یا سایر محصولات کشاورزی با قیمت‌های تضمینی مناسب نوعی یارانه تولیدی می‌باشد. کمک‌های غیرمستقیم دولت در جهت حمایت از تولید به صورت‌های مختلف مانند پرداخت یارانه کود، سم و بذر و یا

تخصیص انرژی یا سوخت به قیمت‌های پایین تر از قیمت تمام شده می‌تواند باشد. همچنین شایان ذکر است پرداخت تسهیلات اعطایی بانک‌ها به بخش‌های مختلف تولیدی در نرخ سودی پایین تر از نرخ مصوب نیز نوعی یارانه می‌باشد که به بخش تولید تعلق می‌گیرد. البته باید توجه داشت، اگرچه اختصاص مدبرانه یارانه‌های تولیدی به منظور حمایت از تولید و افزایش عرضه برخی از کالاها و خدمات می‌تواند در تقویت رشد اقتصادی و به تبع آن بالا بردن سطح رفاه و قدرت خرید مردم موثر باشد، اما حتی پرداخت این دسته از یارانه‌ها هم باید به صورت مقطعی و محدود و با در نظر گرفتن ملاحظات اقتصادی صورت گیرد. به عنوان مثال پرداخت یارانه‌های تولیدی می‌تواند در جهت گسترش سرمایه‌گذاری و تولید در مناطق محروم برای مدت زمانی مشخصی به کار گرفته شود که پی‌آمدهای آن توسعه اشتغال در منطقه و بهبود وضعیت معیشتی اقشار آسیب‌پذیر در این مناطق خواهد بود. بعلاوه پرداخت‌های جاری مستقیم دولت به خانوارها تحت عنوان منافع اجتماعی (Social Benefits) طبقه‌بندی می‌گردد. این نوع پرداخت‌ها خود به دو قسمت تقسیم می‌گردند:

۱) بیمه‌های اجتماعی (Social Insurance Benefits) و ۲) کمک‌های اجتماعی (Social Assistance Benefits). این پرداخت‌ها ممکن است به صورت نقدی یا جنسی باشد. برای مثال پرداخت‌های نقدی به مددجویان تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی تحت عنوان مستمری یا سایر خدمات جانبی به آنان (جدول شماره ۱ در انتهای گزارش) و پرداخت بن کتاب به دانشجویان از جمله این گونه پرداخت‌های مستقیم به خانوارها می‌باشد. این نوع کمک اجتماعی به شکل اعطای کالا بزرگ با ارزش خاص برای مصارف خاص به

خانوارهای هدف پرداخت می‌گردد. پرداخت یارانه به این شیوه به فرد یا خانوار این امکان را می‌دهد که سبد مصرفی خود را در مطلوبیت بالاتری قرار دهد و مجموعه امکان پذیری خود را از مصرف کالاها افزایش دهد.

به این ترتیب ملاحظه می‌گردد مجموعه پرداخت‌های نقدی به خانوارهای تحت پوشش سازمان‌های حمایتی و پرداخت‌های ارزشی برای مصارف خاص در قالب منافع اجتماعی طبقه بندی می‌گردند که در این بخش موضوع بحث ما نمی‌باشد.

در نظام فعلی یارانه‌ای کشور، بخشی از یارانه‌ها به صورت آشکار و بخش عمده دیگر به صورت پنهان یا ضمنی می‌باشند که در جهت شفاف سازی بخشی از یارانه های پنهان در بند (د) تبصره ۱۲ قانون بودجه سال ۱۳۸۲ برای اولین بار اقداماتی به منظور شفافیت هرچه بیشتر یارانه حامل‌های انرژی، انجام شد. به این ترتیب که قیمت نفت خام، گاز طبیعی تصفیه نشده، کلیه فرآورده‌های نفتی و گاز و برق تولیدی به قیمت منطقه‌ای (FOB خلیج فارس) محاسبه و پس از کسر بهای فروش آنها در داخل کشور به صورت جمعی - خرجی از یک طرف به حساب درآمدهای عمومی کشور و از طرف دیگر به حساب پرداخت‌های هزینه‌ای قانون یاد شده منظور و در حساب‌های خزانه‌داری کل ثبت شده است.

مطابق گزارش وزارت امور اقتصادی و دارایی، عملکرد واقعی یارانه حامل‌های انرژی در سال ۱۳۸۲ حدود ۱۱۷۲۸۵/۳ میلیارد ریال (حدود ۱۳۴۰۰ میلیارد ریال بیشتر از رقم مصوب) بوده است. بررسی نسبت عملکرد واقعی یارانه حامل‌های انرژی به تولید ناخالص داخلی در سال ۱۳۸۲ نشان می‌دهد که در حدود ۱۰/۷ درصد تولید ناخالص داخلی کشور در این سال بابت حامل‌های انرژی پرداخت گردیده است. رقم یارانه حامل‌های انرژی در

حدود دو برابر درآمدهای مالیاتی این سال و رقمی نزدیک به درآمدهای حاصل از فروش نفت خام می‌باشد.

وضعیت عملکرد یارانه حامل‌های انرژی در سال ۱۳۸۲

(میلیارد ریال)

موضوع یارانه	ارقام اعمال شده در خزانه	ارقام عملکرد واقعی	درصد اختلاف
فرآورده‌های نفتی	۷۷۳۶۱	۸۷۷۱۶/۸	۱۳/۴
گاز طبیعی تصفیه‌نشده	۸۲۵۶	۹۶۳۸/۵	۱۶/۷
برق	۱۸۲۶۹	۱۹۹۳۰	۹/۱
جمع	۱۰۳۸۸۶	۱۱۷۲۸۵/۳	۱۲/۹

شایان ذکر است در سال ۱۳۸۲ مبلغ ۱۸۸۲۴/۵ میلیارد ریال نیز بابت یارانه کالاهای اساسی و کود شیمیایی، دارو، شیرخشک، سموم، پودرشوینده و ... پرداخت گردید که با احتساب مابه‌التفاوت نرخ ارز کالاهای یارانه‌ای رقم مزبور ۳۳۲۰۹/۷ میلیارد ریال گردید. با احتساب این رقم، سهم کل یارانه‌های پرداختی برای کالاهای اساسی از GDP سال ۱۳۸۲ در حدود ۱۳/۶ درصد می‌باشد.

بر اساس گزارش وزارت امور اقتصادی و دارایی، رقم عملکرد یارانه حامل‌های انرژی در هشت ماهه سال جاری ۹۵۳۸۶/۱ میلیارد ریال بوده است که ۷۸۶۲۶ میلیارد ریال آن مربوط به چهار فرآورده اصلی (بنزین، نفت سفید، نفت گاز و نفت کوره) و مابقی معادل ۱۶۷۶۰ میلیارد ریال مربوط به گاز طبیعی تصفیه نشده و برق می‌باشد.

در قانون بودجه سال ۱۳۸۳ مبلغ ۱۰۴۰۰۰ میلیون ریال بابت شفاف سازی یارانه حامل‌های انرژی پیش‌بینی شده است. علاوه براین، رقم مصوب در قانون بودجه سال ۱۳۸۳،

۲۱۱۵۷/۲ میلیارد ریال یارانه کالاهای اساسی و ۱۳۷۸۷/۶ میلیارد ریال مابه‌التفاوت نرخ ارز کالاهای یارانه‌ای می‌باشد که جمعاً معادل ۳۴۹۴۴/۸ میلیارد ریال می‌گردد که با توجه به پیش‌بینی کسری معادل ۱۲۰۰۰ میلیارد ریال یارانه کالاهای اساسی در سال جاری و در صورت تامین رقم مزبور، عملکرد یارانه‌ها در سال جاری بیش از ۴۶ هزار میلیارد ریال برای کالاهای یادشده خواهد گردید.

با توجه به حجم قابل توجه یارانه‌های پرداختی که بار مالی قابل توجهی را برای دولت در پی دارد و نیز غیرهدفمند توزیع شدن این یارانه‌ها، می‌توان گفت ساختار نظام پرداخت یارانه در کشور ناکارآمد بوده و اصلاح آن اجتناب‌ناپذیر می‌باشد.

اصلاح نظام یارانه‌ای فعلی که شامل آزادسازی قیمت‌ها یا تعدیل قیمت‌های کنترل‌شده کالاها و خدمات مشمول یارانه می‌باشد، اگرچه می‌تواند بهبود وضعیت بودجه و تخصیص بهینه منابع را به دنبال داشته باشد اما برخی آثار منفی از جمله کاهش سطح استانداردهای معیشتی خانوارها به ویژه در دهک‌های پایین و متوسط را به دنبال خواهد داشت. لذا به منظور اجتناب از این تبعات منفی، پیش‌بینی تمهیدات جبرانی در کوتاه‌مدت و فراگیرشدن نظام جامع تامین اجتماعی در میان‌مدت توصیه می‌گردد.

۳- افزایش قیمت برخی از کالاها و خدمات اساسی

با توجه به تأثیراتی که افزایش قیمت برخی کالاهای اساسی بر سطح نرخ تورم می‌تواند داشته باشد، در ادامه مقاله آثار تورمی این سیاست مورد بررسی قرار می‌گیرد. بدین

منظور از روابط اساسی مدل‌های I-O^۱ و ECGE استفاده شده و اثرات تورمی ناشی از تغییر قیمت برخی کالاها و خدمات اساسی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۱-۳- مدل تعادل عمومی قابل محاسبه انرژی (ECGE)

به منظور محاسبه اثرات تورمی تغییر قیمت حامل‌های انرژی بر شاخص بهای تولیدات بخش‌های مختلف اقتصادی و نیز شاخص هزینه زندگی چارچوب مدل (ECGE) نیز مورد استفاده واقع شد. مطابق رابطه (۱-۱) در مرحله نخست ماتریس سهم هزینه‌ای هر یک از حامل‌های انرژی در سبد مصرفی انرژی بخش‌های مختلف اقتصاد (صنعت، حمل و نقل، خدمات و کشاورزی - چهار بخش اقتصادی) تشکیل می‌گردد (A). سطرهای ماتریس مذکور بخش‌های اقتصادی و ستون‌های آن نیز هر یک از حامل‌ها (برق، گاز طبیعی، گاز مایع، بنزین، نفت کوره، گازوئیل، نفت سفید و سایر) در سبد هزینه انرژی می‌باشد. حاصل ضرب ماتریس مذکور در بردار درصد تغییرات شاخص بهای حامل‌های انرژی (P) بردار درصد تغییرات شاخص بهای انرژی را در چهار بخش مطالعاتی ارایه می‌نماید (EP).

$$\begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{18} \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{28} \\ a_{31} & a_{32} & \dots & a_{38} \\ a_{41} & a_{42} & \dots & a_{48} \end{bmatrix} * \begin{bmatrix} P_1 \\ P_2 \\ \dots \\ P_8 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} EP_1 \\ EP_2 \\ EP_3 \\ EP_4 \end{bmatrix}$$

$$A_{(4*8)} * P_{(8*1)} = EP_{(4*1)} \quad (1-1)$$

۱- برای آشنایی با مدل داده - ستانده، به مقاله "بررسی آثار تورمی افزایش قیمت کالاهای اساسی و دستمزدها در سال ۱۳۸۳" در مجله روند شماره‌های ۴۰ و ۴۱ سال ۱۳۸۳ مراجعه گردد.

پس از محاسبه درصد تغییرات شاخص بهای انرژی برای هر یک از بخش‌های اقتصادی، شاخص بهای تولیدات برای بخش‌های مذکور برحسب مجموعه حاصل ضرب شاخص بهای نهاده‌های مصرفی در سهم هزینه‌ای نهاده‌های تولید محاسبه می‌گردد. در رابطه (۱-۲) ماتریس B سهم هزینه‌ای نهاده‌های کار، سرمایه و انرژی را در هزینه تولید چهاربخش مطالعاتی ارائه می‌نماید. سطرهای ماتریس مذکور بخش‌های اقتصاد و ستون‌های آن نیز سه نهاده تولید می‌باشند. ماتریس دوم شاخص بهای نهاده‌های کار (LP)، سرمایه (KP) و انرژی (EP) را برای چهار بخش اقتصادی تحت بررسی نشان می‌دهد (PF).

$$\begin{bmatrix} \beta_{11} & \beta_{12} & \beta_{13} \\ \dots & \dots & \dots \\ \beta_{\varepsilon 1} & \beta_{\varepsilon 2} & \beta_{\varepsilon 3} \end{bmatrix} * \begin{bmatrix} EP & EP_r & EP_f & EP_\varepsilon \\ LP & LP & LP & LP \\ KP & KP & KP & KP \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} PR \\ & PR_r & & \\ & & PR_f & \\ & & & PR_\varepsilon \end{bmatrix}$$

$$B_{(4*3)} * PF_{(3*4)} = PP_{(4*4)} \quad (1-2)$$

حاصل ضرب ماتریس سهم هزینه‌ای نهاده‌های مصرفی در شاخص بهای مربوط به هر یک از نهاده‌ها، ماتریس شاخص بهای تولیدات را می‌دهد (PP). عناصر قطر اصلی ماتریس مذکور بیانگر شاخص بهای تولیدات بخش‌های مختلف اقتصاد است. رابطه (۱-۳) شاخص بهای کل تولیدات اقتصاد را نشان می‌دهد. مطابق رابطه مذکور مجموع حاصل ضرب شاخص

بهای تولیدات در هر بخش اقتصادی (عناصر قطری ماتریس PP) در سهم هر بخش در فرآیند تولید (γ) شاخص کل تولیدات را می‌دهد.

$$PPI = \sum \gamma_i * PP_i \quad (\sum \gamma_i = 1) \quad (1-3)$$

محاسبه اثرات تورمی تغییر قیمت حامل‌های انرژی بر شاخص بهای تولیدات از طریق روابط مذکور قابل محاسبه می‌باشد. برای این منظور در مرحله نخست سهم هزینه‌ای هر یک از حامل‌ها براساس ترکیب هزینه‌ای آنها در چهار بخش مطالعاتی براساس آمارهای سال ۱۳۷۷ ترازنامه انرژی محاسبه شده (A) و در سناریوهای قیمتی هر یک از حامل‌ها ضرب می‌گردند. براساس رابطه (۱-۱) و از طریق بردار حاصله می‌توان به بردار شاخص بهای انرژی برای چهار بخش اقتصادی رسید. ماتریس شاخص بهای نهاده‌های تولید نیز طبق رابطه (۱-۲) در ماتریس سهم هزینه‌ای نهاده‌های تولید (B) ضرب شده و با فرض ثابت بودن قیمت نهاده‌های اولیه (کار و سرمایه)، ماتریس قطری شاخص بهای تولیدات بخش‌های کشاورزی، صنعت، حمل و نقل و خدمات به دست می‌آید. (عناصر غیرقطری ماتریس مذکور در این فرآیند مطالعاتی کارکرد تحلیلی نخواهند داشت). میانگین موزون شاخص بهای تولیدات بخش‌های مطالعاتی معادل شاخص بهای کل تولیدات می‌باشد (۱-۳). شاخص مذکور به عنوان متغیر اثرگذار بر شاخص بهای سرمایه و نیروی کار ماتریس قیمت نهاده‌های

۱- باتوجه به سهم بخش‌های چهارگانه اقتصادی از GDP

۲- ضرایب این ماتریس باتوجه به سهم نهاده‌های تولید (سرمایه، نیروی کار و انرژی) از ارزش افزوده در هر بخش برآورد گردیده است.

تولید را متاثر ساخته (در چرخه اول شاخص بهای نهاده‌های کار و سرمایه ثابت فرض گردید) و در چرخه محاسباتی دوم، مقادیر جدیدی را برای شاخص بهای تولیدات بخش‌های تولیدی و کل اقتصاد می‌دهد. در اصل در این مدل فرض شده که صاحبان نیروی کار و سرمایه^۱ دستمزدهای خود را با تغییر در PPI تغییر خواهند داد که آن نیز به نوبه خود موجب افزایش شاخص بهای تولیدات بخش‌ها و کل اقتصاد می‌گردد. چرخه مذکور تا حصول به شرایط همگرایی از طریق اثرگذاری شاخص بهای کل تولیدات (PPI) بر شاخص بهای نهاده‌های کار و سرمایه (LP, KP) تداوم می‌یابد.

پس از محاسبه شاخص بهای تولیدات بخش‌های مختلف اقتصاد، زمینه تعیین اثرات مذکور بر شاخص هزینه زندگی خانوار مهیا می‌گردد. مطابق رابطه (۴-۱) سبد خانوار به پنج گروه کالاهای مصرفی کشاورزی، حمل و نقل، خدمات، صنعت و انرژی تفکیک شده و میانگین موزون^۲ شاخص‌های مذکور شاخص قیمت کالاها و خدمات مصرفی را ارائه می‌نماید.

$$PI = \sum \theta_i * PP_i \quad (\sum \theta_i = 1) \quad (1-4)$$

۴- اثرات تورمی

سناریوی مفروض در این مطالعه در خصوص میزان افزایش قیمت کالاها و خدمات اساسی، متکی بر اطلاعات دریافتی از منابع گوناگون و پیش‌بینی‌های این مطالعه می‌باشد. آثار تورمی به دست آمده در گزارش حاضر در اصل بایستی به عنوان حداقل افزایش قیمت‌ها در نظر گرفته شود. از آنجایی که امکان تفکیک میزان برخی کالاها و خدمات

۱- باتوجه به سهم نیروی کار در مشاغل آزاد از کل نیروی شاغل ۱۰ ساله و بالاتر کشور و تمامی صاحبان سرمایه.

۲- وزن‌های (θ) باتوجه به سهم کالاها در سبد مصرفی خانوار در پنج گروه مذکور تعیین شده است.

اساسی (برای مثال پست و ارتباطات) که با قیمت‌های کنترل شده و توسط دولت در اختیار مصرف‌کنندگان واسطه‌ای و نهایی این کالاها و خدمات قرار داده می‌شود، از میزان مصرف آزاد آنها وجود نداشت، لذا فرض شد که رشد قیمت این کالاها و خدمات در بازار آزاد حداقل به میزان افزایش قیمت‌های کنترل شده باشد.

اثرات تورمی افزایش قیمت‌ها در چندین سناریو مورد بررسی قرار گرفته است. فرض اولیه این مقاله بر این است که قیمت فرآورده‌های عمده نفتی^۱ به سطح قیمت‌های فوب خلیج فارس به شرح زیر افزایش یابد:

سناریو ۱- قیمت‌های پیشنهادی برای فرآورده‌های عمده نفتی

نوع فرآورده	قیمت در سال ۱۳۸۳ (لیتر- ریال)	قیمت فوب خلیج فارس (لیتر- ریال)	رشد (درصد)
بنزین	۸۰۰	۲۳۰۱/۵	۱۸۸
نفت گاز	۱۶۵	۲۶۷۶/۳	۱۵۲۲
نفت کوره	۹۴/۵	۱۳۵۸/۰	۱۳۳۷

ماخذ: نشریه بازار جهانی نفت- شرکت ملی نفت ایران، قیمت‌های فوب خلیج فارس مربوط به ۲۲ دسامبر ۲۰۰۴ است.

لازم به ذکر است که ارقام اولیه قیمت فوب خلیج فارس به تن متریک بر حسب دلار بوده که با احتساب ضرایب مربوطه^۱، به لیتر تبدیل و با در نظر گرفتن نرخ ارز ۸۸۰۰ ریال،

۱- بنابر بند الف ماده (۳) قانون برنامه چهارم، افزایش قیمت سه فرآورده بنزین، نفت گاز و نفت کوره به سطح قیمت‌های فوب خلیج فارس برای سال‌های برنامه پیش‌بینی شده است.

قیمت هر لیتر به ریال به دست آمده است. با توجه به اینکه افزایش قیمت فرآورده‌های نفتی موجب اثرات تورمی می‌گردد، در ذیل این اثرات با استفاده از مدل‌های I-O و ECGE اندازه‌گیری شده است:

سناریو ۱ - آثار تورمی (افزایش یکباره)

اثر تورمی کل (واحد درصد)	مدل مورد استفاده	شرح
۲۶/۰۵	I-O	با فرض افزایش قیمت سه حامل انرژی (به طور هم‌زمان)
۲۹/۵۰	ECGE	
۲/۳۲	I-O	با فرض افزایش قیمت بنزین (به تنهایی)
۶/۲۰	ECGE	

همانگونه که ملاحظه می‌گردد، آثار تورمی بر اساس مدل ECGE بیشتر از مدل I-O بوده که به فرض تعدیل دستمزد صاحبان عوامل تولید نیروی کار و سرمایه در مدل ECGE برمی‌گردد. جدول فوق نشان می‌دهد که اثرات تورمی افزایش یکباره قیمت‌ها به سطح قیمت‌های فوب خلیج فارس شدید بوده و با توجه به فقدان زمان کافی برای اجرای سیاست‌های جبرانی، کاهش آثار سوء این سیاست در کوتاه‌مدت به راحتی امکان‌پذیر نمی‌باشد. در صورتی که افزایش قیمت‌ها طی پنج سال برنامه چهارم صورت گیرد، از یک سو اثرات تورمی به مراتب کمتر خواهد بود و از سوی دیگر زمان کافی برای طراحی و اجرای

۱- هر متریک تن بنزین، نفت گاز و نفت کوره به ترتیب معادل ۸/۴۹۹۸، ۷/۲۲۹۶ و ۶/۶۲۰۸ بشکه و هربشکه معادل ۱۵۹ لیتر می‌باشد. (پایگاه اطلاعاتی (MEES) Middle East Economic Survey).

سیاست‌های جبرانی وجود خواهد داشت. از این رو در سناریوی (۲) با احتساب تقسیط افزایش قیمت‌ها طی پنج سال برنامه چهارم، آثار تورمی سالانه محاسبه شده است:

سناریو ۲- افزایش قیمت سالانه فرآورده‌های عمده نفتی

(تعدیل قیمت‌ها به سطح قیمت‌های فوب خلیج فارس تا پایان برنامه چهارم)

نوع فرآورده	قیمت در سال ۱۳۸۳ (لیتر-ریال)	قیمت فوب خلیج فارس (لیتر-ریال)	رشد سالانه* (درصد)
بنزین	۸۰۰	۲۳۰۱/۵	۲۳/۵۳
نفت گاز	۱۶۵	۲۶۷۶/۳	۷۴/۵۹
نفت کوره	۹۴/۵	۱۳۵۸/۰	۷۰/۴۱

$$x = \left[\left(\frac{A_n}{A_0} \right)^{\frac{1}{n}} - 1 \right] * 100 \quad \text{* نحوه محاسبه نرخ رشد متوسط سالانه:}$$

اثرات تورمی افزایش قیمت‌های فوق با استفاده از دو مدل داده - ستانده و تعادل

عمومی به شرح زیر می‌باشد:

سناریو ۲- آثار تورمی سالانه (افزایش طی پنج سال برنامه چهارم)

شرح	مدل مورد استفاده	اثر تورمی کل (واحد درصد)
با فرض افزایش قیمت سه حامل انرژی (همزمان)	I-O	۱/۴۷
	ECGE	۲/۲۶
با فرض افزایش قیمت بنزین (به تنهایی)	I-O	۰/۲۹
	ECGE	۰/۸۲

به منظور بررسی آثار تورمی افزایش همزمان قیمت‌های هفت حامل انرژی، در سناریوی (۳) فرض شده است که قیمت تمامی حامل‌ها معادل متوسط نرخ تورم مورد انتظار طی سال‌های برنامه چهارم در هر سال افزایش یابد. البته در این سناریو سه حامل بنزین، نفت گاز و نفت کوره علاوه بر افزایش ذکر شده و به منظور رساندن سطح قیمت‌های واقعی این حامل‌ها به سطح قیمت‌های فوب خلیج فارس، فرض شده که این حامل‌ها از متوسط رشد قیمت سالانه مفروض در سناریوی (۲) نیز برخوردار باشند. لذا سناریوی سوم در واقع همان سناریوی ۲ بادر نظر گرفتن نرخ تورم داخلی برای کلیه حامل‌های انرژی است.

سناریو ۳ - افزایش قیمت تمامی حامل‌های انرژی (با در نظر گرفتن نرخ تورم داخلی)

نوع فرآورده	قیمت پایه سال ۱۳۸۳ (لیتر - ریال)	اصلاح قیمتی (درصد)	نرخ تورم (درصد)	اصلاح قیمتی (درصد)	قیمت پیشنهادی سال ۱۳۸۴ (لیتر - ریال)
بنزین	۸۰۰	۲۳/۵۳	۱۵/۰	۳۸/۵۳	۱۱۰۶/۸
نفت گاز	۱۶۵	۷۴/۵۹	۱۵/۰	۸۹/۵۹	۳۱۲/۸
نفت کوره	۹۴/۵	۷۰/۴۱	۱۵/۰	۸۵/۴۱	۱۷۵/۲
نفت سفید	۱۶۵	-	۱۵/۰	۱۵/۰	۱۸۹/۸
گاز مایع	۰۰	-	۱۵/۰	۱۵/۰	۰۰
گاز طبیعی	۶۲/۸	-	۱۵/۰	۱۵/۰	۷۲/۲
الکتریسیته	۱۴۵/۵	-	۱۵/۰	۱۵/۰	۱۶۷/۳

۰۰ ارقام در دسترس نمی‌باشد.

اثرات تورمی حاصل نیز به صورت زیر خواهد بود.

سناریو ۳ - آثار تورمی سالانه

اثر تورمی کل (واحد درصد)	مدل مورد استفاده	شرح
۲/۳۵	I-O	با فرض افزایش قیمت تمامی حامل‌های انرژی (به طور هم‌زمان)
۴/۱۵	ECGE	
۰/۴۸	I-O	با فرض افزایش قیمت بنزین (به تنهایی)
۱/۳۴	ECGE	

در ادامه و باتوجه به آنکه اخیراً نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی در طرحی تحت عنوان تثبیت قیمت‌ها، علاوه بر حامل‌های انرژی، اقلام آب و فاضلاب و نیز پست و ارتباطات را مشمول طرح تثبیت قیمتی خود در سال ۱۳۸۴ نموده‌اند. لذا در سناریوی (۴) با اضافه نمودن دو سرفصل آب و فاضلاب و پست و ارتباطات و با فرض افزایش قیمت آنها به میزان نرخ تورم داخلی مفروض در سناریوی (۳)، اثرات تورمی با استفاده از مدل I-O به صورت زیر خواهد بود.

سناریو ۴- سناریوی (۳) با اضافه نمودن دو بخش آب و فاضلاب و پست و ارتباطات

شرح	مدل مورد استفاده	اثر تورمی کل (واحد درصد)
با فرض افزایش قیمت ۹ قلم کالا و خدمات اساسی (به طور هم‌زمان)	I-O	۲/۶۸

در اصل سناریوی چهارم همان سناریوی سوم بوده و فقط دو بخش آب و فاضلاب، پست و ارتباطات با نرخ رشد قیمت سالانه ۱۵ درصد به آن اضافه می‌شود. خاطر نشان می‌گردد که این سناریوها صرفاً میزان افزایش در شاخص هزینه زندگی در اثر افزایش قیمت ۹ قلم کالای اساسی و با فرض سایر شرایط ثابت را مورد بررسی قرار می‌دهد. لذا چنانچه بخواهیم به بررسی تورم در اقتصاد کشور پرداخته و ارتباط بحث تعدیل بهای کالاهای اساسی را با آن مشخص نماییم، مستلزم یک مطالعه جامع در خصوص نحوه شکل‌گیری تورم در ایران و عوامل موثر بر آن در چارچوب سیاستهای کلان اقتصادی کشور می‌باشد که در محدوده این مطالعه قرار نداشته است.

۵- نتیجه گیری

نظربه اینکه آثار تورمی افزایش یکباره قیمت‌ها تحت سناریوی یک بسیار وسیع بوده و امکان کاهش آثار سوء این سیاست بویژه از نظر رفاهی در کوتاه‌مدت وجود ندارد، لذا در این بخش صرفاً نتایج حاصل از بررسی اثرات تورمی افزایش قیمت برخی کالاها و خدمات اساسی تحت سناریوهای ۲ الی ۴ در جدول زیر با یکدیگر مقایسه می‌گردد.

آثار تورمی افزایش تدریجی قیمت انواع کالاها و خدمات اساسی

تحت سناریوهای گوناگون

سناریو	نام مدل	اثر تورمی کل (واحد درصد)
سناریوی دوم		
سه حامل	I-O	۱/۴۷
	ECGE	۲/۲۶
فقط بنزین	I-O	۰/۲۹
	ECGE	۰/۸۲
سناریوی سوم		
تمامی حامل‌های انرژی	I-O	۲/۳۵
	ECGE	۴/۱۵
فقط بنزین	I-O	۰/۴۸
	ECGE	۱/۳۴
سناریوی چهارم		
۹ قلم کالا و خدمات اساسی	I-O	۲/۶۸

آنچه که مسلم است باتوجه به بار مالی اعطای یارانه بر بودجه دولت، تداوم وضعیت کنونی امکان پذیر نخواهد بود. بعلاوه هرگونه افزایش قیمت منجر به اثرات تورمی خواهد شد. براساس جدول بالا همان گونه که ملاحظه می گردد بیشترین آثار تورمی سالانه مربوط به سناریوی سوم (یعنی افزایش قیمت هم زمان تمامی حامل های انرژی براساس مدل ECGE) می باشد. همانگونه که قبلاً اشاره شده است و بر مبنای بند الف ماده (۳) قانون برنامه چهارم، در این سناریو فرض می شود که قیمت های واقعی سه حامل بنزین، نفت گاز و نفت کوره در انتهای برنامه چهارم به سطح قیمت های مفروض فوب خلیج فارس برسد. بعلاوه تمامی حامل های انرژی نیز سالانه از نرخ رشد قیمتی معادل متوسط نرخ تورم مورد انتظار در طول سال های برنامه برخوردار باشند. لذا براساس این مدل و با فرض تعدیلات دستمزد عوامل تولید (نیروی کار و سرمایه)، حداکثر تورم قابل مشاهده در اثر اجرای سیاست تعدیل بهای برخی کالاها و خدمات اساسی به طور سالانه در حدود ۴/۱۵ واحد درصد خواهد بود. لذا می توان نتیجه گیری نمود که اجرای تدریجی این سیاست در کنار پیروی از یک نظم مالی (اجرای سیاست های مالی و پولی قوی) و طراحی برنامه زمان بندی شده برای حمایت از اقشار آسیب پذیر، می تواند با حداقل آثار سوء همراه باشد. لذا لازم است که برنامه ای دقیق برای حذف یارانه تهیه شود. علاوه بر این، افزایش قیمت نفت در بازارهای جهانی طی چند سال اخیر موجب بهبود وضعیت درآمدی دولت و وضعیت اقتصادی کشور گردیده است. بدین لحاظ شرایط مساعدی برای اجرای تعدیلات قیمتی که نیاز به منابع مالی هنگفتی دارد، فراهم می باشد. باتوجه به نوسانات قیمت نفت در بازار جهانی، این احتمال وجود دارد که در آینده شرایط اقتصادی کشور همچنان در وضعیت

مساعد فعلی قرار نداشته باشد. لذا هرگونه تعلل در تعدیل بهای حامل‌های انرژی ممکن است موجب از دست رفتن فرصت مناسب کنونی گردد. از این رو تعدیل بهای کالاها و خدمات به گونه‌ای که حداقل قیمت فرآورده‌های عمده نفتی به سطوح قیمت‌های بین‌المللی سوق داده شود، توصیه می‌شود. البته در این رابطه سه مسئله مهم پیش روی مقامات سیاست‌گذار می‌باشد:

- ۱- زمان‌بندی برنامه تعدیل قیمت انواع حامل انرژی بایستی به گونه‌ای باشد که اثرات منفی تعدیل به حداقل برسد.
- ۲- برنامه حمایت از اقشار آسیب‌پذیر بایستی به گونه‌ای باشد تا حمایت از برنامه تعدیل به نحو موثری انجام گیرد.
- ۳- استفاده از بخشی از منابع حاصل از تعدیل بهای کالاها و خدمات در جهت پس‌انداز و سرمایه‌گذاری (توسط بخش خصوصی) به منظور دستیابی به رشد و توسعه اقتصادی پایدار و حل مشکل بیکاری طی سال‌های آینده مدنظر قرار گیرد.

جدول (۱) مدد جویان تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره) و کمک‌های پرداختی به آنان

عنوان	سال			درصد تغییرات	
	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	سال ۱۳۸۱ نسبت به سال ۱۳۸۰	سال ۱۳۸۲ نسبت به سال ۱۳۸۱
افراد تحت پوشش (هزار نفر)	کل افراد تحت پوشش (دایمی، موردی، اقشار نیازمند)				
	۷۴۰۲	۶۰۳۸	۶۰۳۰	-۱۸/۴	-۰/۱
	۴۱۵۰	۴۱۷۴	۴۰۵۶	۰/۶	-۲/۸
	۲۵۷۰	۲۶۲۹	۲۵۵۸	۲/۳	-۲/۷
میان کمک‌های پرداختی (میلیارد ریال)	مدد جویان موردی				
	۱۹۱۶	۱۸۴۶	۱۹۵۰	-۳/۷	۵/۶
	۱۳۳۶	۱۸	۲۴	-۹۸/۷	۳۳/۳
	۴۶۷۶/۴	۵۷۴۹/۹	۶۱۴۰/۲	۲۳/۰	۶/۸
و سایر نهادهای خیریه و مردم‌نهاد	مستمری طرح مدد جویی				
	۹۵۷/۴	۱۳۴۶/۶	۱۳۰۰/۳	۴/۰/۶	-۳/۴
	مستمری طرح شهید رجایی				
	۶۸۹/۳	۸۹۱/۷	۸۱۹/۵	۲۹/۴	-۸/۱
	جمع هزینه‌های خدمات جانبی				
	۲۶۸۹/۷	۳۲۲۸/۰	۴۰۲۰/۴	۲۰/۰	۲۴/۵
	مسکن و ساختمان				
	۱۵۴/۷	۱۵۳/۷	۱۴۹/۸	-۰/۶	-۲/۵
	بیمه و درمان				
	۴۶۱/۶	۵۳۹/۴	۵۷۸/۹	۱۶/۹	۷/۳
خودکفایی و اشتغال					
۳۴۷/۹	۲۵۹/۸	۴۵۵/۷	۳/۴	۲۶/۷	
جهیزیه					
۱۰۹/۸	۱۱۳/۹	۱۲۰/۵	۳/۷	۵/۸	
فرهنگی و آموزشی					
۱۹۱/۵	۱۸۹/۱	۱۷۴/۴	-۱/۳	-۷/۸	
سایر					
۱۷۶۴/۲	۲۱۵۵/۹	۲۵۴۱/۱	۲۲/۲	۱۷/۹	

۱- "طرح مددجویی" ایتم، زنان بی سرپرست، سالمندان، معلولان، از کارافتادگان و ... را مورد پوشش حمایتی قرار می‌دهد.

۲- "طرح شهید رجایی" سالمندان نیازمند روستایی و عشایری را مورد حمایت قرار می‌دهد.

۳- "طرح بیمه اقشار نیازمند" تعدادی از افراد آسیب پذیر جامعه که درآمد مختصری دارند را صرفاً "تحت پوشش بیمه درمان قرار می‌دهد.

۴- "مدد جویان موردی" افراد نیازمندی هستند که حسب ضرورت پیش آمده در یک یا چند زمینه معین کمک حمایتی دریافت می‌دارند.

جدول (۲) پرداخت‌های دولت بابت یارانه کالاها و خدمات

هشت ماهه ۱۳۸۳	۱۳۸۲ ^(۱)	۱۳۸۱	۱۳۸۰	۱۳۷۹	
۵۶۰/۹	۵۵۵/۰	۴۲۸/۴	۵۴۳/۱	۵۴۳/۱	شرکت سهامی خدمات حمایتی کشاورزی
۱۱۷۸۸/۱	۱۰۰۶۰/۵	۶۸۱۸/۷	۵۸۳۵/۰	۵۸۳۵/۰	سازمان غله کشور
۳۱۶/۴	۱۸۳/۰	۲۴۷/۴	۱۹۳/۰	۱۹۳/۰	شرکت سهامی صنایع ایران
۹۲۲/۵	۴۶۸/۴	۵۴۲/۰	۲۰۰/۰	۲۰۰/۰	شرکت سهامی صنایع ایران
۷۹۰/۰	۰/۰	۴۳۹/۰	۴۳۴/۰	۴۳۴/۰	سازمان گسترش خدمات بازرگانی
۰/۰	۰/۰	-۷۰/۰	-۳۱۶/۰	-۳۱۶/۰	شرکت سهامی گسترش خدمات بازرگانی
۰/۰	۰/۰	۷۰/۰	۴۲/۰	۴۲/۰	شرکت سهامی گسترش خدمات بازرگانی
۴۱۵/۰	۲۹۸/۵	۳۲۸/۲	۳۲۳/۶	۳۲۳/۶	شرکت سهامی گوشت کشور
۱۱۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۰۰	۰۰	وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح
۱۷/۰	۲۱/۱	۲۰/۰	۱۲/۵	۱۲/۵	سازمان دامپزشکی کشور
۲۸۵/۱	۱۸۵/۴	۴۱/۰	۲۱/۸	۲۱/۸	سازمان مرکزی تعاون روستایی عشایر
۴۹/۵	۴۵/۰	۳۵/۰	۰۰	۰۰	روستایی و عشایری
۲۱۴/۱	۶۱/۰	۶۹/۹	۰۰	۰۰	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
۱۲۱/۵	۰/۰	۳۰/۰	۰۰	۰۰	وزارت صنایع و معادن
۸۹/۱	۷۲/۵	۱۰۰/۰	۵۸/۰	۵۸/۰	کاغذ پارس و مازندران
۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	شرکت سهامی خدمات حمایتی کشاورزی
۰/۰	۰/۰	۰/۰	۴/۰	۴/۰	سازمان حج و زیارت کشور
۰/۰	۰/۰	۰/۰	۴/۰	۴/۰	وزارت بازرگانی
۰/۰	۰/۰	۰/۰	۲۰/۰	۲۰/۰	وزارت کشور
۰/۰	۰/۰	۰/۰	۷۵/۰	۷۵/۰	صندوق بیمه محصولات کشاورزی بانک
۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	کشاورزی
۰۰	۲۰۱/۷	۲۱۳/۰	۲۵۹/۰	۲۵۹/۰	وزارت کشاورزی - سازمان چای کشور
۶۰/۰	۲۷۶/۶	۲۲۷/۸	۰۰۰	۰۰۰	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
۰۰۰	۰۰۰	۲۸/۵	۰/۰	۰/۰	بند (م) تبصره ۵ قانون بودجه
۰۰	۲۲۸/۰	۲۱۴/۶	۲۱۱/۴	۲۱۱/۴	شرکت مترو
۲۶۱/۴	۴۰/۹	۰/۰	۱۹۲/۱	۱۹۲/۱	وزارت جهاد کشاورزی
۴۹۸/۳	۳۵۴/۹	۵۸۴/۵	۲۷۲/۰	۲۷۲/۰	سایر
۱۸۴۷۰/۱	۱۸۸۲۴/۵	۱۳۱۵۲/۵	۱۰۴۶۸/۰	۱۰۴۶۸/۰	بند (ه) تبصره ۵ قانون بوجه و بند (ب) ماده ۴۶ قانون برنامه سوم
۱۱۴۱۵/۱	۱۳۳۸۵/۲	۱۹۶۶۲/۸			کل یارانه پرداختی
۲۹۶۸۵/۲	۳۲۲۰۹/۷	۳۲۸۱۵/۳			مايه‌التفاوت نرخ ارز کالاهای یارانه‌ای
۹۵۳۸۶/۱	۱۱۷۲۸۵/۳				جمع یارانه پرداختی با مابه‌التفاوت نرخ ارز کالاهای یارانه‌ای
					عملکرد یارانه حامل‌های انرژی

ماخذ: وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان حمایت از مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان

(۱) : ارقام سال ۱۳۸۲ مقدماتی است.

فهرست منابع و ماخذ:

- ۱- World Bank, Middle East Department, "Economic Aspects of Increasing Energy Prices to Border Price Levels in the Islamic Republic of Iran" August, ۲, ۱۹۹۹.
- ۲- Kamal Dervis et al., "General Equilibrium Models", World Bank, ۱۹۷۹.
- ۳- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، اداره حساب‌های اقتصادی "جدول داده- ستانده اقتصاد ایران - سال ۱۳۶۷"، اردیبهشت ۱۳۷۵.
- ۴- جدول ۴۳ بخشی داده - ستانده سال ۱۳۷۳ که براساس جدول داده - ستانده سال ۱۳۶۵ مرکز آمار ایران تهیه شده است.